

Enkeltje studentenstad

Studenten kiezen niet alleen een vakgebied, maar ook voor een bepaalde onderwijsinstelling. Of stad. Heeft de aanwezigheid van een kennisinstelling eigenlijk toegevoegde waarde voor een plaats? Wij vroegen het Steven Brakman, hoogleraar internationale economie en Gerard Marlet, directeur van Atlas voor gemeenten. "Een goede universiteit profileert zich als een klassieke universiteit met een breed aanbod."

men van Wijk
ne de Roever

Het is een bekend verschijnsel: steden willen graag allemaal een universiteit of hogeschool binnen hun gemeentegrenzen hebben. Maar zijn die instellingen eigenlijk wel de magneet zoals sommigen beweren? Het blijkt ingewikkelder te liggen. "Kijk naar Groningen, bijna de hele stad is universiteit", zegt professor Steven Brakman die zelf aan de Rijksuniversiteit Groningen verbonden is. "In Groningen domineert de universiteit vooral in de binnenstad. Groningen heeft het hoogste percentage studenten ten opzichte van de overige bevolking. Voor de stad is dat gunstig, want er zijn allerlei diensten die een andere stad niet heeft. Theaters, bioscopen, Youp van 't Hek treedt hier graag op. Dat maakt de binnenstad heel leefbaar en plezierig. Als je ervan houdt natuurlijk."

"Zeker", zegt Gerard Marlet, "maar als ik naar deze campus kijk (het gesprek vindt plaats op de campus aan de rand van stad Groningen red.), dan vraag ik me af of dat helemaal op gaat. Natuurlijk kun je aan de rand van een stad mooie gebouwen met bijbehorende faciliteiten neerzetten, maar daarmee doe je ook weer een deel van de positieve effecten die Brakman noemt teniet. In Utrecht zie je bijvoorbeeld nu de druk ontstaan om de rechtenfaculteit en geschiedenisfaculteit van de oude binnenstad naar De Uithof aan de rand van de stad te verplaatsen. Niet doen zou ik zeggen."

Uitstralingseffect

Studenten geven soms een wat matig oordeel over de Groningse universiteit vanwege de faciliteiten, geeft Brakman toe. De binnenstad biedt weliswaar mooie oude gebouwen maar kamers zijn schaars en daardoor duur en computerfaciliteiten zijn beperkt aanwezig. Marlet: "Verplaatsing van een deel van de universiteit naar de rand van de stad levert weliswaar betere gebouwen op met moderne faciliteiten, maar als je dezelfde faciliteiten kan bieden in de binnenstad dan heb je veel meer uitstralingseffect op die stad. Interactie met horeca en cultuur gaat voor een deel teniet wanneer je een universiteit naar de randen van de steden verplaatst." Marlet is ervan overtuigd dat als je de huisvesting van studenten helemaal gaat

isoleren van de (binnen)stad je daarmee tegelijkertijd ook een aantal voordelen voor de stad weghaalt. "Studenten moeten juist geïntegreerd worden in de stedelijke samenleving zodat zij er ook blijven wonen na afronding van hun studie", zegt hij. "Daar heeft een stad economisch belang bij. Maar dan moeten die steden natuurlijk er wel voor zorgen dat die alumni redenen hebben om in de stad te blijven wonen. Als je bijvoorbeeld op de campus in Enschede hebt gewoond is er volgens mij weinig reden om na je afstuderen ook nog in Enschede te blijven wonen."

Aantrekkingskracht

Studentensteden hebben een heel specifieke functie voor de groep 18- tot 25-jarigen. Daarna moet er echter een baan gezocht worden en die blijkt erg vaak in de Randstad te liggen. De Randstad heeft een grote aantrekkingskracht op alumni van de wat meer perifere universiteiten als Twente, Groningen, Tilburg, Eindhoven, Nijmegen en Maastricht. Brakman: "Die alumni worden door de Randstad als het ware weggezogen. En daar ligt het verschil dat Marlet en ik hebben. De vraag is: hoe kijk je tegen deze steden aan? Ik zie het proces echt in de traditie van Nobelprijswinnaar Paul Krugman: je moet het geheel als een systeem bekijken. Je studeert een bepaalde tijd in bijvoorbeeld Groningen, hebt er een leuke tijd en vervolgens vertrek je naar de Randstad. Dit is het inzicht van Krugman. Er is niets mis met Groningen, maar de Randstad is nu eenmaal groot en biedt veel werkgelegenheid. Waarom zou je in Groningen blijven met zijn relatief beperkte werkgelegenheid? Je krijgt een cirkelproces. In de Randstad zitten veel bedrijven die aantrekkingskracht uitoefenen op hoogopgeleide specialisten die net zijn afgestudeerd in Groningen, Maastricht en Tilburg. Voor een volgend bedrijf is het dan ook weer aantrekkelijk om zich juist daar te vestigen en zo krijg je een zichzelf versterkend proces richting de Randstad. Je moet dus steden niet zozeer als geïsoleerde eilanden zien. Ik zie dit mechanisme als een systeem, Marlet ziet de steden veel meer als eilanden. Wat je nu ziet is dat er veel perifere gemeenten zijn die met dreigende krimp te maken hebben en die dat



Gerard Marlet



Steven Brakman

'Studenten moeten geïntegreerd worden in de stedelijke samenleving zodat zij er ook blijven wonen na afronding van hun studie.'

'Alumni van universiteiten als Twente, Groningen en Maastricht worden door de Randstad als het ware weggezogen.'

willen tegengaan door te investeren in bedrijventerreinen, die dan onvermijdelijk voor de helft komen leeg staan."

Verschillen

Marlet: "Brakman heeft gelijk dat universiteitssteden in de periferie het moeilijker hebben dan de steden in de Randstad. Er zijn altijd verschillen, dat zie je ook in de Randstad. Rotterdam heeft het bijvoorbeeld weer moeilijker dan Amsterdam. Dat kan niet komen door de kansen op een baan want die zijn in Rotterdam misschien nog wel groter dan in Amsterdam. Het woonklimaat is de doorslaggevende factor in mijn optiek. Een ander voorbeeld: Enschede heeft een veel grotere uitstroom van studenten dan Groningen. Daarbij speelt het soort universiteit (technische red.) natuurlijk een rol maar ook de kwaliteit van deze stad. Ik heb het altijd opmerkelijk gevonden dat vanuit Enschede meer studenten wegtrekken dan vanuit Groningen. Als je dat fenomeen wilt verklaren dan blijkt Groningen gewoon een leukere stad te zijn. Misschien is de universiteit ook beter geïntegreerd in deze stad. Universiteit Twente heeft nauwelijks historie, er is een aparte campus, je hoeft als je wilt nooit in de stad te komen. Dat zijn geen bevorderende factoren voor universiteit en stad."

Brakman: "De ordinaire verklaring zijn de hormonen, het is een jongenscampus. De verhouding jongens meisjes is niet goed."

Berlijn

De reden om ergens te blijven is nooit alleen maar werk. Marlet vindt in dat opzicht Berlijn een mooi voorbeeld. Na de val van de muur lag het werkloosheidspercentage op ongeveer 30 procent. "Men zou verwachten dat iedereen naar Frankfurt, Hamburg en München zou vertrekken, toch is dat niet gebeurd. Berlijn is een succesvol eiland in een perifere omgeving. Als je kijkt naar de kennisinstellingen, dan had Berlijn de naam van 'the place to be'. Er zijn drie grote universiteiten, volledig geïntegreerd in de

stad, geen campus, je ziet bij wijze van spreken niet eens waar die universiteiten zijn. De woonfunctie voor studenten is ook geïntegreerd in de stad, een cruciale factor. Voor Nederland een beetje een slecht voorbeeld omdat er veel goedkope woonruimte beschikbaar was na 'die Wende'. In ons land is zo iets natuurlijk niet aan de orde. Maar het toont aan dat als studenten geïntegreerd in de stad kunnen wonen en dus kunnen genieten van wat de stad te bieden heeft, veel mensen na hun studie kiezen om daar te blijven. Terwijl ze in Frankfurt of München veel makkelijker een baan konden vinden die wellicht ook nog beter betaalde. Berlijn is een mooi voorbeeld van een succesvolle stad ondanks een ongunstige ligging."

Een bestuur moet zich altijd afvragen wat het wil bieden als stad. Neem Almere dat graag een hbo-instelling wil hebben. Volgens Brakman en Marlet een zinloze investering. Marlet: "De theorie dat je een kennisinstelling bouwt voor jonge mensen die er nu wonen is onzin, want als je 17 of 18 bent wil je juist ergens anders gaan studeren, in een echte stad. Almere zit te veel in de slagschaduw van Amsterdam."

Reputatie

Hoewel universiteiten en hogescholen beide tot het hoger onderwijs behoren zijn er volgens Brakman en Marlet duidelijk verschillen waar te nemen. Volgens Marlet is een groot probleem bij de grote hbo-instellingen dat persoonlijke reputatie er helemaal niet meer toe doet. Voor hogescholen is de financiële prikkel om diploma's uit te delen overheersend. Marlet: "Als een hoogleraar iemand laat promoveren die er een potje van maakt, dan heeft zo'n daad ernstige gevolgen voor de rest van de carrière van deze hoogleraar. Bij een hogeschool speelt dat niet."

Brakman vult aan: "Die megalomane organisatievorm van hbo-instellingen is mijns inziens geen goede zaak. Voor een college van bestuur is het misschien prestigeverhogend, maar dat is een verkeerde prikkel. Bij hogescholen groeit het aantal





managementlagen omdat dat de enige carrièrekans op een managementfunctie is. Wederom een heel slechte prikkel. Daarom zeg ik: speel geen universiteitje. We hebben al een universiteit. Als je goed bent en je vindt onderzoek doen leuk ga dan naar een universiteit. Een universiteit is iets wezenlijk anders. Laat die verschillen maar zo zijn."

Het grote verschil tussen een hogeschool en universiteit is volgens beide heren simpel: het prestige van een universiteit is groter. Brakman: "Of dat terecht of onterecht is doet niet ter zake, het is een gegeven."

Kansen

Volgens Marlet zijn hbo-studenten minder geneigd in de stad te gaan wonen waar ze studeren dan universitaire studenten. "Dat is een significant gegeven. Als je vraagt wat heeft een stad aan hbo-studenten dan zou je eerst moeten optimaliseren dat die studenten daar ook gaan wonen. Bovendien vind ik het effect voor een stad na hun studie belangrijk, namelijk dat je beroepsbevolking hoog is opgeleid. Voor een stad is het wezenlijk dat studenten na hun studie ook in de stad van hun studie blijven wonen. Dat proces zien we veel meer bij universitaire studenten dan bij hbo-studenten."

Marlet denkt dat er kansen liggen voor een aantal steden: Arnhem, Zwolle, Den Bosch en Amersfoort. Steden die vrij gunstig liggen en een aantrekkelijk woonklimaat hebben. Als deze steden erin slagen om meer kennisinstellingen binnen hun stadsgrenzen te krijgen en studenten ook kunnen verleiden om in die stad te gaan wonen, dan is daarmee zeker een positief effect te creëren.

Volgens Brakman profileert een goede universiteit zich als een klassieke universiteit. "Wat zijn de echt grote krachtige universiteiten? Dat zijn brede universiteiten met veel disciplines. Waar universiteiten nu op mikken is de topopleiding. Er wordt veel geïnvesteerd in goede mensen. Bij profilering wordt heel erg gekeken naar onderzoeksgroepen. Zit daar een bekende hoogleraar bij dan wordt in dat project geïnvesteerd. Dat proces is al

jaren gaande. Kijk naar de VSNU-visitaties. Die kijken naar bepaalde groepen die op een bepaald terrein onderzoek doen en daar word je op beoordeeld. De besturen reageren daarop. Dat fenomeen heeft duidelijk zijn intrede gedaan in de universitaire wereld. Ik vind het gunstig maar het is niet voor iedereen prettig want het concurrentiemodel is hard. Vergelijk het eens met de zeventiger jaren. De vrijblijvendheid uit die tijd is echt helemaal verdwenen."

Literatuur

S.Brakman, H.Garretsen, C van Marrewijk (2009), *The New Introduction to Geographical Economics*, Cambridge University Press, Cambridge.